Kulturutskottets betänkande

1979/80:29

med anledning av proposition 1979/80:152 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m., jämte motioner

Den proposition som utskottet behandlar i detta betänkande innehåller dels förslag om anslag ur kyrkofonden till en rad olika ändamål (punkt I i propositionen), dels förslag om viss ändring av organisationen för svenska kyrkans medverkan i den andliga vården vid sjukhus (punkt II i propositionen).

Med anledning av propositionen har följande sex motioner väckts, nämligen

1979/80:1963 av Mårten Werner m. fl. (m, fp),
1979/80:1973 av Bertil Hansson m. fl. (fp),
1979/80:1974 av Arne Lindberg m. fl. (c, m),
1979/80:1975 av Christina Rogestam m. fl. (c),
1979/80:1976 av Evert Svensson m. fl. (s),
1979/80:1977 av Lars Werner m. fl. (vpk).

Motion 1977 behandlas under punkterna 1 och 3 i betänkandet, motion 1975 under punkt 2 och övriga motioner under punkt 3.

1. **Vissa anslag ur kyrkofonden.** Regeringen har i proposition 1979/80:152 (kommundepartementet) under punkt I (s. 2–12) föreslagit riksdagen att

1. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får bestridas kostnaderna för ytterligare tre stiftsadjunktstjänster och en kontraktsadjunktstjänst,

2. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får bestridas kostnaderna för ytterligare en förste stiftsadjunktstjänst för finskspråkiga,

3. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå bidrag för avlöning av sju tjänstemän hos svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete enligt de grunder som förordats i propositionen,

4. medge att ur kyrkofonden till styrelsen för svenska kyrkan i utlandet får utgå

dels för tiden den 1 januari 1979–den 30 juni 1980 ytterligare avlöningsbidrag med 102 000 kr.,

dels fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. 23 bidrag om vartdera 84 600 kr. för budgetår för avlöning av präster som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet,

dels fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. fem bidrag om vartdera 53 000 kr. för avlöning av tjänstebiträden,

dels fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. bidrag för avlöning av två tjänstemän hos styrelsen enligt de grunder som förordats i propositionen,

5. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå bidrag för avlöning av en tjänsteman hos svenska kyrkans diakoninämnd enligt de grunder som förordats i propositionen,

6. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet enligt vad som förordats i propositionen för bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet,

7. medge att ur kyrkofonden för budgetåret 1980/81 får utgå anslag med högst 430 000 kr. för biträdeshjälp åt biskoparna,

8. medge att ur kyrkofonden för budgetåret 1980/81 får utgå anslag med högst 140 000 kr. för anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden inom vederbörande departement,

9. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå anslag med högst 285 000 kr. för budgetår för studiebidrag åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa fortbildningskurser för präster,

10. medge att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå anslag med högst 125 000 kr. för budgetår för anordnande av fortbildningskurser för kyrkomusiker,

11. medge att ur kyrkofonden får bestridas kostnader för praktisk prästutbildning enligt vad som förordats i propositionen.

Motionen

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1979/80:1977 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1979/80:152[1].

Såvitt gäller punkt I i propositionen motiveras detta avslagsyrkande endast med ett uttalande att motionärerna inte finner att "propositionens övriga förslag bör bifallas".

Utskottet

Utskottet kan inte dela den i motion 1977 uttalade uppfattningen att samtliga förslag under punkt I i propositionen bör avslås. Utskottet avstyrker därför motionen.

[1] Detta yrkande behandlas även under punkt 3 i betänkandet.

Utskottet tillstyrker de under denna punkt i propositionen framlagda förslagen och hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:152 och med avslag på motion 1979/80:1977 yrkande 1, såvitt nu är i fråga,

a) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får bestridas kostnaderna för ytterligare tre stiftsadjunktstjänster och en kontraktsadjunktstjänst,

b) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får bestridas kostnaderna för ytterligare en förste stiftsadjunktstjänst för finskspråkiga,

c) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå bidrag för avlöning av sju tjänstemän hos svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete enligt de grunder som förordats i proposition 1979/80:152,

d) medger att ur kyrkofonden till styrelsen för svenska kyrkan i utlandet får utgå

dels för tiden den 1 januari 1979–den 30 juni 1980 ytterligare avlöningsbidrag med 102 000 kr.,

dels fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. 23 bidrag om vartdera 84 600 kr. för budgetår för avlöning av präster som är anställda i styrelsens tjänst i utlandet,

dels fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. fem bidrag om vartdera 53 000 kr. för avlöning av tjänstebiträden,

dels fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. bidrag för avlöning av två tjänstemän hos styrelsen enligt de grunder som förordats i proposition 1979/80:152,

e) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå bidrag för avlöning av en tjänsteman hos svenska kyrkans diakoninämnd enligt de grunder som förordats i proposition 1979/80:152,

f) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet enligt vad som förordats i proposition 1979/80:152 för bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet,

g) medger att ur kyrkofonden för budgetåret 1980/81 får utgå anslag med högst 430 000 kr. för biträdeshjälp åt biskoparna,

h) medger att ur kyrkofonden för budgetåret 1980/81 får utgå anslag med högst 140 000 kr. för anlitande av biträde vid handläggningen av kyrkliga ärenden inom vederbörande departement,

i) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå anslag med högst 285 000 kr. för budgetår för studiebidrag

åt präster vid tjänstledighet i vissa fall och för anordnande av vissa fortbildningskurser för präster.

j) medger att ur kyrkofonden fr. o. m. den 1 juli 1980 t. v. får utgå anslag med högst 125 000 kr. för budgetår för anordnande av fortbildningskurser för kyrkomusiker,

k) medger att ur kyrkofonden får bestridas kostnader för praktisk prästutbildning enligt vad som förordats i proposition 1979/80:152.

2. **Motion angående svenska kyrkans centrala arbete med invandrarfrågor.** I motion 1979/80:1975 av Christina Rogestam m. fl. (c) yrkas att riksdagen hos regeringen begär skyndsamt förslag om hur svenska kyrkans centrala arbete med invandrarfrågor skall organiseras.

I motionen erinras om att 1979 års kyrkomöte anhållit att kyrkofondsmedel anslås för inrättande av en tjänst som stiftsadjunkt för invandrarfrågor knuten till ärkebiskopens kansli (mot. 1979:3 och 75, 2TU 5, kskr 15). Motionärerna anför därutöver bl. a. följande.

Svenska kyrkan är vår största invandrarkyrka. Många invandrare kommer från länder med evangelisk-lutherska kyrkor, medan andra har en sådan religiös bakgrund att det är naturligt för dem att söka kontakt med svenska kyrkan. Dessa invandrargrupper har särskilda behov som det är viktigt för svenska kyrkan att finna former för att tillgodose: särskilda gudstjänster, religiösa förrättningar och själavård. En annan stor uppgift för svenska kyrkan är dess möte ute i församlingarna med invandrare av andra religioner.

En central funktion inom svenska kyrkan behövs i första hand för att arbeta med utbildning av och opinionsbildning i dessa frågor bland anställda, förtroendevalda och frivilliga medarbetare. Ett centralt arbete i begränsad skala har påbörjats inom svenska kyrkans centralråd. Det är angeläget att detta arbete snarast kan få ökade resurser i form av en hel tjänst. Tjänsten kan placeras antingen vid ärkebiskopens kansli, i enlighet med kyrkomötets önskan, eller vid svenska kyrkans centralråd.

Utskottet

I propositionen (s. 3–4) redovisas att kyrkomötet föreslagit inrättande av en tjänst som stiftsadjunkt för invandrarfrågor och att detta förslag också vunnit stöd vid remissbehandlingen. Föredragande statsrådet har emellertid uttalat att han anser att frågan om hur svenska kyrkans arbete bland invandrare skall organiseras bör övervägas ytterligare.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om betydelsen av att klarhet snarast skapas i den angivna frågan. Någon särskild framställning till regeringen enligt motionärernas önskemål anser utskottet dock inte erforderlig, och utskottet avstyrker därför motion 1975.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1979/80:1975.

3. **Den andliga vården vid sjukhusen.** Regeringen har under punkt II (s. 12–22) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för inrättande av prästerliga tjänster för den andliga vården vid sjukhusen,

2. medge att ur kyrkofonden får utgå bidrag enligt i propositionen förordade grunder till pastorat där sådana tjänster är inrättade,

3. besluta om sådan ändring i övrigt av gällande grunder för beräkning av underlaget för inrättande av nya prästtjänster i pastoraten som förordats i propositionen.

Den andliga vården vid sjukhusen är f. n. helt inordnad i församlingsvården och ingår i församlingsprästernas tjänsteuppgifter. Den prästerliga tjänsteorganisationen i pastoraten bestäms enligt normer som i huvudsak hänför sig till pastoratens folkmängdstal. Sjukhusarbetet påverkar denna organisation därigenom att antalet vårdplatser vid sjukhus inom pastoratet, efter en viss omräkning, läggs till pastoratets befolkningstal vid beräkningen av underlaget för församlingsprästerliga tjänster.

Förslagen i propositionen innebär vissa ändringar i gällande organisation för svenska kyrkans medverkan i den andliga vården vid sjukhus. Sålunda föreslås att det i pastorat, där det finns en eller flera sjukvårdsinrättningar med sammanlagt minst 1 200 vårdplatser, skall kunna inrättas en ordinarie komministertjänst, vars innehavare skall ha till huvudsaklig uppgift att svara för den andliga vården vid sjukhusen. Om vårdplatsantalet uppgår till minst 2 400 föreslås två tjänster kunna få inrättas. I den mån en komministertjänst inrättas enligt vad nu sagts får vårdplatsantalet vid de sjukhus som prästen har att betjäna tillgodoräknas vid beräkningen av underlaget för övriga prästtjänster i pastoratet endast i den del det överstiger 1 200 resp. 2 400. I de fall där det inte finns underlag för inrättande av någon tjänst av det slag som avses i propositionen skall nuvarande regler om inräknande av vårdplatsantalet i underlaget för den prästerliga tjänsteorganisationen tillämpas som hittills, dock med den ändringen att vissa särregler som hittills gällt för psykiatriska sjukhus och vissa andra slag av sjukvårdsinrättningar skall upphävas.

Som kompensation för kostnaderna för den andliga vården vid sjukhusen, när denna uppgift ger underlag för en heltidstjänst, föreslås att ett särskilt bidrag skall utgå ur kyrkofonden. Bidraget föreslås utgå med belopp motsvarande hälften av lön som betalas ut till innehavare av sådan komministertjänst som avses i propositionen.

Motionerna

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motioner, nämligen

1979/80:1963 av Mårten Werner m. fl. (m, fp) vari yrkas att riksdagen godkänner proposition 1979/80:152 med den ändring däri som motionen anger, nämligen

1. att sjukhusprästen förordnas som kontrakts- eller stiftsadjunkt utan församlingsanknytning,

2. att kostnaderna för verksamheten belastar kyrkofonden eller församlingarna i sjukvårdsinrättningens upptagningsområde,

1979/80:1973 av Bertil Hansson m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lika fördelning av ansvaret mellan svenska kyrkan och de fria trossamfunden företrädda av Sveriges frikyrkoråd,

2. att riksdagen beslutar att en av kyrkofonden finansierad heltidstjänst – besatt med präst eller lekman – får inrättas vid lämpligt centralt kyrkligt organ i och för samordningsuppgifter när det gäller svenska kyrkans insatser i den andliga vården vid sjukhusen,

3. att riksdagen hos regeringen begär en redogörelse till nästkommande riksmöte rörande utbildningen av personal för den andliga vården,

4. att riksdagen begär förslag från regeringen till nästkommande riksmöte rörande möjligheten att – genom att anknyta prästtjänster för andlig vård till kontrakt eller stift – förstärka den andliga vården vid mindre och medelstora sjukhus,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag rörande den andliga vården vid kriminalvårdens och omsorgsvårdens institutioner,

1979/80:1974 av Arne Lindberg m. fl. (c, m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar anslå medel från kyrkofonden för inrättandet av en central sekreterartjänst med samordningsuppgifter i svenska kyrkans verksamhet vid sjukvårdsinrättningar och för sambandet med motsvarande organ i Sveriges frikyrkoråd,

2. att riksdagen hos regeringen anhåller att överenskommelse träffas med centralt kyrkligt organ om inrättandet av ifrågavarande tjänst,

1979/80:1976 av Evert Svensson m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar uttala att den andliga vården vid sjukhusen bör vara ekumeniskt präglad och i enlighet med vad utredningen anfört i sitt betänkande utgå ifrån en i princip lika fördelning av ansvaret mellan svenska kyrkan och andra trossamfund än svenska kyrkan,

2. att riksdagen beslutar uttala att bidrag för inrättad komministertjänst inom den andliga vården vid sjukhusen skall utgå med belopp motsvarande hela lönen och finansieras av kyrkofonden,

3. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till totalfinansiering av kostnaderna för präster inom den andliga vården vid sjukhusen från kyrkofonden,

4. att riksdagen beslutar uttala att utbildning av präster och pastorer vid sjukhusen skall ske enligt vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag angående den andliga vården vid kriminalvårdsanstalterna,

1979/80:1977 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. att avslå proposition 1979/80:152[1],

2. att hos regeringen hemställa om en utredning rörande icke-kyrklig verksamhet vid sjukhusen i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

1968 års beredning om stat och kyrka föreslog i sitt betänkande (SOU 1972:36) Samhälle och trossamfund att frågan om den andliga vården vid sjukhusen och vid kriminalvårdens anstalter skulle utredas genom statens försorg i en gemensam arbetsgrupp. Riksdagen har därefter anslutit sig till beredningens uppfattning i denna fråga (KrU 1973:33, rskr 1973:285). Den begärda utredningen har genomförts av särskilt tillkallade sakkunniga och resulterat i betänkandet (Ds Kn 1979:2) Andlig vård vid sjukhus, kriminalvårdsanstalter m. m. Betänkandet har remissbehandlats, och frågan om viss ändring av organisationen för svenska kyrkans medverkan i den andliga vården vid sjukhusen har därefter tagits upp i proposition 1979/80:152. Propositionen behandlar inte de i betänkandet framlagda förslagen rörande omfattningen av de fria samfundens deltagande i den andliga vården vid sjukhusen. Den tar inte heller upp frågan om andlig vård vid kriminalvårdsanstalter och häkten samt vid omsorgsinstitutioner eller förslagen om utbildning för såväl sjukhuspräster som präster och pastorer vid kriminalvårdens anstalter.

I motion 1979/80:1977 uttalas att den andliga vården vid sjukhusen i dag är en uppgift enbart för trossamfunden och att propositionen förutsätter att det skall förbli så även i fortsättningen. Människor som inte bekänner sig till någon religiös åskådning lämnas helt utanför. Motionärerna uttalar att de som bekänner sig till en religiös åskådning självfallet skall ha möjlighet att få den service de eftersträvar men vill samtidigt bestämt hävda att icke troende människor måste ha rätt till samma service som människor med religiös tro. Motionärerna finner det angeläget att formerna för stöd åt sjuka och döende ses över i ett sammanhang och uttalar att regeringen bör ta initiativ till en sådan utredning. I avvaktan på utredningsresultatet bör propositionens förslag i fråga om andlig vård vid sjukhus inte bifallas. I motionen yrkas dels avslag på propositionen (yrkande 1), dels att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning rörande icke-kyrklig verksamhet vid sjukhusen i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 2).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det måste finnas möjlighet för var och en som är intagen på sjukhus att – oavsett inställning i livsåskådningsfrågor – få kontakt med någon annan människa som har både vilja och i möjligaste mån förmåga att ge den sjuke stöd och hjälp i hans personliga

[1] Detta yrkande har delvis behandlats under punkt 1 i betänkandet.

situation. Redan nu fullgör sjukhuspersonalen väsentliga uppgifter på detta område, men det finns behov av förstärkta resurser. Den uppfattning som utskottet härmed gett uttryck åt stämmer väl överens med den grundsyn som präglar betänkandet (SOU 1979:59) I livets slutskede. Utskottet förutsätter att vad utskottet nu anfört om det behov av personlig, mänsklig kontakt som kan uppkomma för var och en som är intagen på sjukhus beaktas i samband med de fortsatta överväganden som föranleds av nyssnämnda betänkande. Utskottet anser inte att det finns anledning för riksdagen att med anledning av motion 1977 hos regeringen begära en utredning rörande icke-kyrklig verksamhet vid sjukhusen. Utskottet avstyrker därför yrkande 2 i motionen.

Med hänsyn bl. a. till den ståndpunkt som utskottet intagit till utredningskravet avstyrker utskottet även yrkande 1 i motion 1977 i den del detta yrkande nu är i fråga.

Som nyss nämnts har utredningen om den andliga vården vid sjukhus och kriminalvårdsanstalter m. m. tillkommit med anledning bl. a. av ett av utskottet föranlett uttalande av 1973 års riksdag. Vad som nu föreslås i propositionen är en delreform som endast berör svenska kyrkans arbete vid sjukhusen. Utskottet förutsätter att förslag i fråga om andlig vård vid de övriga institutioner som utredningen behandlat läggs fram för riksdagen så snart som möjligt efter den beredning inom vederbörande departement som anses behövlig. Någon särskild framställning till regeringen i denna fråga är enligt utskottets bedömning inte erforderlig, och utskottet avstyrker därför motionerna 1973 yrkande 5 och 1976 yrkande 5.

Utredningen har ansett det nödvändigt att en särskild utbildning och även möjlighet till fördjupad utbildning erbjuds dem som vill ägna sig åt andlig vård vid sjukhus och kriminalvårdsanstalter. Även i propositionen talas om särskilda utbildningskrav. Utbildningsfrågan har aktualiserats också i motionerna 1973 och 1976 (yrkande 3 resp. 4).

Även utskottet anser att det finns behov av särskild utbildning för präster och frikyrkopastorer som avser att arbeta inom den andliga vården vid sjukhus m. m. Utskottet förutsätter att utredningens förslag i fråga om dylik utbildning övervägs i budgetarbetet hösten 1980. I detta ligger också att utskottet inte kan tillstyrka att riksdagen fattar det i motion 1976 yrkande 4 angivna beslutet om anordnande av utbildning enligt utredningens förslag. Detta motionsyrkande avstyrks alltså.

Någon särskild framställning till regeringen om en redogörelse till nästa riksmöte angående utbildningsfrågans läge anser utskottet med hänsyn till det ovan anförda inte behövlig. Utskottet avstyrker därför också motion 1973 yrkande 3.

Utredningens förslag bygger på principen om en lika fördelning av ansvaret för verksamheten mellan svenska kyrkan och frikyrkosamfunden, företrädda av Sveriges frikyrkoråd. Till den sistnämnda gruppen räknas även de trossamfund, bl. a. invandrarkyrkorna, som utan att vara representerade i

frikyrkorådet intimt samverkar med detta i alla frågor som rör den andliga vården. Praktiskt leder detta enligt utredningen till samma antal tjänster vid sjukhusen för präster i svenska kyrkan och pastorer i fria samfund.

I propositionen förekommer ett uttalande som enligt vad utskottet erfarit uppfattats som om regeringen ger svenska kyrkan ett företräde i arbetet med den andliga vården vid sjukhusen. Om utredningens förslag uttalas det nämligen på s. 19 att de förutsätter "principiellt viktiga organisatoriska förändringar, som bl. a. berör det primära ansvar för kristen verksamhet bland sjuka som enligt lagen (1961:436) om församlingsstyrelse vilar på kyrkoförsamlingarna". Uttalandet avser emellertid inte ansvarsfördelningen mellan svenska kyrkan och de fria trossamfunden utan gäller enbart frågan om var ansvaret för svenska kyrkans insatser för den andliga vården vid sjukhusen skall ligga – som hittills på den församling inom vilken sjukhuset är beläget eller, som utredningen föreslår, på stiftsplanet. Utskottet har under hand fått bekräftelse på att vad utskottet nu uttalat överensstämmer med vad som avsetts med ifrågavarande uttalande i propositionen.

Frågan om ansvarsfördelningen mellan svenska kyrkan och trossamfunden har tagits upp i tre olika motioner. I motion 1973 betonas att den andliga vården vid sjukhusen förutsätter samarbete mellan olika trossamfund och att den bör vara ekumeniskt präglad. Ansvaret skall därför i princip vara lika fördelat mellan svenska kyrkan och de fria samfunden, företrädda av Sveriges frikyrkoråd. Yrkande 1 i motionen innebär att riksdagen som sin mening skall ge till känna för regeringen vad som i motionen anförts om lika fördelning av ansvaret.

Samma uppfattning i fråga om den ekumeniska prägeln och den lika fördelningen av ansvaret kommer till uttryck i motion 1976. Motionärerna yrkar att riksdagen genom ett formligt beslut skall slå fast såväl att den andliga vården vid sjukhusen bör vara ekumeniskt präglad som att den i enlighet med vad utredningen anfört bör utgå från en i princip lika fördelning av ansvaret mellan svenska kyrkan och andra trossamfund än svenska kyrkan (yrkande 1).

I motion 1974 uttalas att det rått stor samstämmighet om att ansvaret för den andliga vården vid sjukhusen skall vila på trossamfunden och att patienterna i första hand skall beredas tjänster av företrädare för det samfund de själva tillhör. De flesta remissinstanserna har därför enligt motionen förordat att den huvudsakliga delen av den andliga vården vid sjukhusen bör ombesörjas av svenska kyrkan. Motionärerna avvisar den ståndpunkt som intagits av bl. a. frikyrkorådet och Katolska biskopsämbetet och som – enligt referatet i motionen – innebär "att de 5–8 % som icke tillhör svenska kyrkan eller som är medlemmar både i svenska kyrkan och i annat trossamfund skall svara för 50 % av verksamheten". Detta betecknas av motionärerna som föga överensstämmande med vedertagna principer om demokratisk representativitet. Något yrkande i ansvarsfrågan framställs dock inte i motionen.

För egen del vill utskottet först erinra om att församlingsstyrelselagen klart fastslår att svenska kyrkan har ansvar för kristen verksamhet bl. a. bland "sjuka och andra, som äro i behov av omvårdnad". För de fria trossamfundens del finns det givetvis inte någon lagregel som fastställer ett motsvarande ansvar. Däremot finns den grundsatsen klart uttalad att de frikyrkliga samfunden skall beredas möjlighet att utöva vård vid sjukhusen och att detta skall ske utan annan reglering från samhällets sida än vad som kan finnas påkallat av hänsyn till sjukvården (prop. 1958 A:67 och 1958 B:21, SU 1958 B:121). Utskottet ansluter sig helt till detta.

Utskottet konstaterar att propositionen behandlar endast svenska kyrkans verksamhet i den andliga vården vid sjukhusen. Den bakomliggande utredningen tog upp frågan i ett vidare perspektiv. Den behandlade även omfattningen av de fria trossamfundens deltagande. Utskottet finner det motiverat att i detta sammanhang markera en principiell ståndpunkt i fråga om deltagandet i den andliga vården vid sjukhusen från de trossamfund som företräds av Sveriges frikyrkoråd. Till denna grupp räknar utskottet liksom utredningen de trossamfund, bl. a. invandrarkyrkorna, som utan att vara representerade i frikyrkorådet intimt samverkar med detta i alla frågor, som rör den andliga vården.

Utskottet har ingen erinran mot den principiella ståndpunkt som utredningen intagit i vad gäller samverkan mellan svenska kyrkan och de fria trossamfunden i den andliga vården vid sjukhusen. Utskottet finner ej anledning att ta ställning till vad utredningen anfört om lika antal präst/pastorstjänster för svenska kyrkan resp. de fria samfunden. Ett ställningstagande i denna fråga torde inte vara möjligt utan att de fria samfundens rätt att själva disponera sina ekonomiska och personella resurser träds för när. Propositionen tar inte heller upp denna fråga.

Den andliga vården vid sjukhusen bör utgå från patienternas egna behov och önskemål. Utskottet vill också understryka att när svenska kyrkan och de övriga trossamfunden går in i verksamheten – den förra enligt lag och de senare enligt åtagande – bör den förutsättningen gälla att möjlighet skall beredas dem att verka som likvärdiga parter med lika möjligheter att arbeta. Arbetet bör bedrivas i ekumenisk anda vilket bl. a. innebär att det måste präglas av en ömsesidig strävan till samverkan. Detta synsätt bör också markeras med avseende på relationerna mellan sjukvårdshuvudmännen och trossamfunden. Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge till känna för regeringen vad utskottet med anledning av motionerna 1973 yrkande 1 och 1976 yrkande 1 anfört om ansvaret för den andliga vården vid sjukhusen.

Såvitt gäller svenska kyrkans insats av präster för andlig vård vid sjukhusen innebär utredningens förslag att denna inte som nu skall vara ett åliggande för den församling i vilken sjukhuset är beläget. Propositionsförslaget däremot innebär att församlingsanknytningen bibehålls, och för denna ståndpunkt har anförts flera skäl. En motsatt uppfattning redovisas i motion

1963. Motionärerna yrkar att sjukhusprästerna skall förordnas som kontrakts- eller stiftsadjunkter utan församlingsanknytning och att kostnaderna för verksamheten skall belasta kyrkofonden eller församlingarna i sjukvårdsinrättningens upptagningsområde. Utskottet finner inte vad som anförts i motionen utgöra skäl för riksdagen att avvika från förslaget i propositionen. Utskottet avstyrker alltså motion 1963. Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för inrättande av prästerliga tjänster för den andliga vården vid sjukhusen.

I propositionen uttalas att det är ofrånkomligt att ansvaret för andlig vård vid ett större sjukhus medför särskilda kostnader för en församling eller samfällighet inom vilken sjukhuset ligger. Det anses rimligt att en viss kompensation kan ges för kostnaderna för andlig vård när denna uppgift ger underlag för en heltidstjänst. Det föreslås därför att ett särskilt bidrag får utgå ur kyrkofonden med belopp som motsvarar hälften av lön som betalas ut till innehavare av sådan särskilt inrättad komministertjänst som avses i propositionen. I motion 1976 föreslås att bidraget i stället skall utgå med belopp motsvarande hela den nämnda lönen.

Utskottet får erinra om att bidraget är ett allmänt verksamhetsbidrag och inte ett egentligt lönebidrag och att det föreslagna beloppet grundar sig på en skälighetsbedömning. Utskottet anser sig inte ha skäl att avvika från propositionen på denna punkt. Utskottet tillstyrker alltså propositionen i denna del och avstyrker yrkande 2 i motion 1976.

Utskottet tillstyrker att riksdagen beslutar om sådan ändring i övrigt av gällande grunder för beräkning av underlaget för inrättande av nya prästtjänster i pastoraten som förordats i propositionen.

I motionerna 1973 och 1974 har uttalats att det finns behov av en heltidstjänst för samordningsuppgifter när det gäller svenska kyrkans insatser i den andliga vården vid sjukhusen. I båda motionerna uttalas att riksdagen bör besluta anslå kyrkofondsmedel till en sekreterartjänst placerad vid lämpligt centralt organ. Utskottet är medvetet om att det finns behov av en viss samordning på nu ifrågavarande område inte minst med tanke på det utbildningsbehov som utskottet anser föreligga. Utskottet anser dock inte att tillräckligt underlag för ett inrättande av den i motionerna föreslagna heltidstjänsten har redovisats. Utskottet avstyrker därför motionerna 1973 yrkande 2 och 1974.

I de fall då antalet vårdplatser understiger 1 200 förutsätter propositionen att man även i fortsättningen liksom hittills räknar in det enligt särskilda regler omräknade antalet vårdplatser i det befolkningstal som utgör underlag för inrättandet av ordinarie tjänster för församlingspräster. I omräkningsreglerna föreslås endast den ändringen att hittills gällande särskilda regler för epidemi- och sinnessjukhus samt vårdanstalter för psykiskt efterblivna föreslås slopade.

För ett antal medelstora sjukhus innebär detta bibehållande av det nuvarande systemet – med endast den angivna ändringen – att man även i

fortsättningen får räkna med mycket otillfredsställande arbetsförhållanden när det gäller den andliga vården, heter det i motion 1973. Motionärerna ställer frågan om man inte i vissa fall skulle kunna lägga ihop vårdplatsantalen vid flera sjukhus oberoende av pastoratsgränser och på hel- eller deltidstjänster förordna kontraktsadjunkter, utsedda av domkapitlet. Även stiftsadjunkturer skulle enligt motionärerna kunna tänkas. I motionen yrkas att riksdagen begär att regeringen vid nästa riksmöte lägger fram förslag rörande möjligheten att på angivet sätt förstärka den andliga vården vid mindre och medelstora sjukhus.

Yrkande 3 i motion 1976 innebär att riksdagen hos regeringen bör begära förslag till totalfinansiering genom kyrkofonden av kostnaderna för präster inom den andliga vården vid sjukhusen. Enligt vad utskottet inhämtat åsyftas härmed införande av lönebidrag även till deltidstjänster.

Utskottet får med anledning av dessa båda motionsyrkanden erinra om att utredningens förslag innebar att även deltidstjänster skulle kunna inrättas. Utskottet förutsätter att regeringen ägnar fortsatt uppmärksamhet åt frågan huruvida behov föreligger av en förstärkt organisation för den andliga vården vid sjukhusen i de fall då det med nu föreslagna grunder inte finns underlag för en heltidstjänst. Någon särskild hänvändelse till regeringen i denna fråga anser utskottet dock inte erforderlig. Utskottet avstyrker därför motionerna 1973 yrkande 4 och 1976 yrkande 3.

Utskottet har inte i vidare mån än som framgår av det föregående funnit anledning till särskilda uttalanden med anledning av vad som uttalats och föreslagits i propositionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1979/80:1977 yrkande 2 om utredning rörande icke-kyrklig verksamhet vid sjukhusen,
2. att riksdagen avslår motionerna 1979/80: 1973 yrkande 5 och 1979/80:1976 yrkande 5 om förslag rörande den andliga vården vid kriminalvårdsanstalter m. m.,
3. att riksdagen avslår motion 1979/80:1976 yrkande 4 om utbildning av präster och pastorer vid sjukhusen,
4. att riksdagen avslår motion 1979/80:1973 yrkande 3 om en redogörelse rörande utbildningen av personal för den andliga vården,
5. att riksdagen som sin mening ger till känna för regeringen vad utskottet med anledning av motionerna 1979/80:1973 yrkande 1 och 1979/80:1976 yrkande 1 anfört om ansvaret för den andliga vården vid sjukhusen,
6. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:152 och med avslag på motionerna 1979/80:1963 yrkande 1 och 1979/80:1977 yrkande 1, sistnämda motion såvitt nu är i fråga, godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för inrättande av prästerliga tjänster för den andliga vården vid sjukhusen,

7. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:152 och med avslag på motionerna 1979/80:1963 yrkande 2, 1979/80:1976 yrkande 2 och 1979/80:1977 yrkande 1, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, medger att ur kyrkofonden får utgå bidrag enligt i propositionen förordade grunder till pastorat där tjänster som avses i mom. 6 är inrättade,
8. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:152 och med avslag på motion 1979/80:1977 yrkande 1, såvitt nu är i fråga, beslutar om sådan ändring i övrigt av gällande grunder för beräkning av underlaget för inrättande av nya prästtjänster i pastoraten som förordats i propositionen,
9. att riksdagen avslår motionerna 1979/80:1973 yrkande 2 och 1979/80:1974 om inrättande av en tjänst avsedd för samordningsuppgifter,
10. att riksdagen avslår motionerna 1979/80:1973 yrkande 4 och 1979/80:1976 yrkande 3 om en förstärkt organisation för den andliga vården vid sjukhusen i de fall då det inte finns underlag för en heltidstjänst.

Stockholm den 6 maj 1980

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Karl-Eric Norrby (c), Tore Nilsson (m), Kerstin Anér (fp), Tyra Johansson (s), Ingrid Diesen (m), Lars Ahlmark (m), Catarina Rönnung (s), Anna Eliasson (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Bertil Hansson (fp), Ing-Marie Hansson (s), Stina Eliasson (c) och Maja Bäckström (s).

Reservation

Storleken av kostnadsbidraget till andlig vård vid sjukhusen (punkt 3, mom. 7)

Georg Andersson, Tyra Johansson, Catarina Rönnung, Kerstin Andersson i Kumla, Ing-Marie Hansson och Maja Bäckström (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "Utskottet får" och slutar "motion 1976" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser för sin del att ansvaret för de merkostnader det nu är fråga om i större utsträckning än som föreslås i propositionen bör solidariskt bäras av en vidare krets än den församling eller samfällighet inom vilken sjukhuset

är beläget. Kyrkofondsbidraget bör därför utgå med belopp motsvarande hela i stället för halva ifrågavarande komministerlön. Utskottet tillstyrker alltså motion 1976 yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:152, med bifall till motion 1979/80:1976 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1979/80:1963 yrkande 2 och 1979/80:1977 yrkande 1, sistnämnda motion såvitt nu är i fråga, medger att ur kyrkofonden får utgå bidrag enligt av utskottet förordade grunder till pastorat där tjänster som avses i mom. 6 är inrättade.